

ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ

În zilele de 30 și 31 octombrie 2009, la Tunis, s-a desfășurat colocviul „Souveraineté ottomane et autonomie provinciale. Statut juridique et dynamique politique au Maghreb et dans les Balkans (XVIe–XIXe siècles)”, sub egida Centrului de Studii și Cercetări Economice și Sociale din localitate și a Institutului „Nicolae Iorga”.

Reuniunea a fost gândită și s-a desfășurat mai degrabă ca o luare de contact și o ocazie de familiarizare cu problemele specifice ale fiecărei părți participante, decât ca un cadru de aprofundare aplicată a analizei istorice. Așa se explică, de altfel, raportarea la referențialul comun al Imperiului otoman, susceptibil să pună în evidență problematici semnificative pentru ambele zone avute în vedere, într-o abordare de tip comparativ.

În aceste circumstanțe, materialele prezentate și intervențiile au avut un caracter general, încercând să sintetizeze evoluțiile definitorii atât pentru societatea tunisiană, cât și pentru cea românească. Accentul a căzut pe chestiunile instituționale, mai precis pe organizarea și funcționarea puterii politice și a relațiilor sociale, pe fondul legăturii celor două societăți cu „metropola” otomană.

Semnalam, spre exemplificare, expunerea lui Khalifa Chater, *Le Statut de la Régence de Tunis : les enjeux du débat (XVIe – XIXe siècles)* – o sinteză a trei secole de suzeranitate otomană. În context, autorul s-a referit la raporturile cu puterea sultanală, la rivalitățile din interiorul dinastiilor beylicale și la maniera de legitimare ideologică a prezenței otomanilor la Tunis, într-un demers introductiv util participanților din România la colocviu. S-a degajat imaginea unei societăți cuprinsă în sistemul de dominație imperial, dar care și-a păstrat o anumită individualitate politică, exprimată de pildă prin angajarea beylor de la Tunis în acțiuni ce vizau preponderența în Maghreb.

În privința aspectelor sociale amintim comunicarea Oanei-Nicoleta Rizescu – organizatoarea din partea română a colocviului –, intitulată *Tradition juridique, changement institutionnel et inertie sociale: la Valachie sous la domination ottomane*, care a încercat să surprindă modul de structurare și funcționare al societății românești prin prisma practicilor judiciare, în măsura în care aceste practici implicau atât persoanele „civile”, cât și puterea domnească. În spiritul modelului analitic weberian, autoarea a propus lărgirea orizontului teoretic de interpretare prin includerea determinațiilor politico-simbolice, susceptibile să nuanțeze imaginea consacrată asupra claselor și a relațiilor dintre acestea. Totodată, ea a avansat ideea existenței unei forme *sui generis* de contract social încă din secolul al XVII-lea, având în centru necesitatea asigurării justiției de către puterea domnească. Este o idee față de care rămânem rezervați, deoarece nu ni se pare conformă unei societăți care funcționa încă potrivit raționalității tradiționale, dar o idee care invită totuși la reflecție.

O mențiune specială merită comunicarea lui Özlem Kumrular (Universitatea Bahçeşehir, Istanbul), *The Ottoman Maghreb and its reflections in the ottoman Archival sources and poetry*, întrucât a fost mai puțin o sinteză și mai mult o analiză aplicată a textului și subtextului surselor narative din secolul al XVI-lea. Aceasta a identificat imaginea Maghrebului în conștiința otomanilor, dar și a creștinilor spanioli și italieni care au luat contact cu Maghrebul în termeni conflictuali. În acest context de istorie a imaginarului, autoarea a remarcat și faptul că auto-reprezentarea declarativă la un moment dat (Tunisul luptător pentru Islam, de pildă) putea să nu fie decât expresia idealizată a unor interese disimulate (Tunisul luptător pentru pradă pur și simplu).

Cu titlu general, consemnăm buna organizare a colocviului și mai ales atmosfera de urbanitate și de dialog intelectual în care s-au desfășurat lucrările. Comunicarea între participanți a demonstrat că evaluările critice privesc ideile și nu persoanele care le formulează. Dacă se asimilează interior aceste premise comunicaționale survine detașarea, iar detașarea permite transmiterea politicoasă a informațiilor și interpretărilor, transmitere care este cea mai eficientă formă de clarificare în procesul cunoașterii.

(Alexandru Mamina)

Între 29 și 31 octombrie 2009 s-a desfășurat la București, organizată de Departamentul pentru Relații Interetnice al Guvernului României și Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române, conferința cu tema „Minoritățile etnice în România în secolul al XIX-lea”.

De la bun început remarcăm faptul că participanții nu au prezentat lucrări de conjunctură, ci cercetări solide dedicate problemei minorităților din România secolului al XIX-lea.

Printre problemele abordate menționăm contribuția minorităților la modernizarea României, situația minoritarilor din mediul urban (cu studii de caz asupra evreilor, armenilor, britanicilor, grecilor și turcilor), naționalismul românesc și raportarea la minoritățile etnice. Remarcăm lucrarea foarte bine documentată a Ralucăi Tomi, despre discuțiile privind colonizarea teritoriului românesc cu populații străine. Discuții deosebite a stârnit secțiunea dedicată ceangăilor din Moldova.

Interesante au fost și lucrările despre minoritatea turcă din Dobrogea, Silvana Rachieru aducând în discuție perspectiva diplomației otomane asupra unei provincii pierdute, iar Costin Scurtu prezența ignorată a turcilor și tătarilor musulmani în forțele armate române.

Chestiunea evreiască a dominat ce-a de-a doua zi a discuțiilor, contribuția lui Dietmar Müller, bazată pe teza sa de doctorat, aducând date și interpretări noi asupra discuțiilor privind acordarea cetățeniei române după obținerea independenței de stat.

(Bogdan Popa)